

## ДИСКУСІЇ НАВКОЛО «РЕФОРМИ ГОВІНА» В ПОЛЬЩІ

Неприцька Т. І.

*канд. політ. наук, доцент,*

*Донецький національний університет імені Василя Стуса*

Неприцький О. А.

*канд. іст. наук, доцент,*

*Вінницький державний педагогічний університет*

*ім. Михайла Коцюбинського*

**Анотація.** В статті розглядаються дискусії навколо Закону «Про вищу освіту і науку» у Польщі. Основні та найбільш аргументовані звинувачення на адресу «реформи Говіна» стосуються спроб правлячої партії «Право і Справедливість» централізувати владу та обмежити академічну свободу. Проте, сама необхідність реформування системи вищої освіти Польщі заперечень не викликає.

**Ключові слова:** реформа Говіна, Польща, вища школа, освіта, наука.

*Neprytska T., Ph.D. in Political Science, associate professor, Vasyl' Stus Donetsk National University*

*Neprytskyi O., Ph.D. in History, associate professor, Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhaylo Kotsiubynskyi*

### DISCUSSIONS AROUND THE “GOWIN REFORM” IN POLAND

**Summary.** The article studies the discussions around the Law “On Higher Education and Science” in Poland. The main and most substantiated accusations regarding the “Gowin Reform” include the attempts of the ruling party “Right and Fairness” to centralize the power and restrict academic freedom. However, the actual need to reform the system of higher education in Poland does not cause any discussions or doubts.

**Key words:** the Gowin reform, Poland, higher educational institutions, education, science.

Науковці, студенти, публіцисти та інші верстви суспільства Польщі продовжують активно обговорювати новий Закон «Про вищу освіту і науку» [1], що був прийнятий 20 липня минулого року, а 1 серпня – підписаний президентом Анджеєм Дудою. Впровадження нововведень передбачається здійснити протягом 2018–2022 років, і стосуватимуться вони практично всіх сторін наукового і освітнього життя вищих навчальних закладів: завдань вищої школи, організації роботи ВНЗ, навчального процесу, фінансування, захисту наукових робіт, навчання іноземців, публікацій результатів наукових досліджень тощо.

Новий Закон зазнав серйозної та обґрунтованої критики в польських наукових колах, засобах масової інформації та громадській думці. Міністерство науки і вищої освіти Польщі запевняє, що це все лише побоювання консервативно налаштованих громадян, які завжди опираються змінам, бо наважитися на зміни важко.

Заступник міністра науки і вищої освіти Пьотр Мюллер в своєму інтерв'ю стверджує, що «академічне середовище буде концентруватися на дискусії, як найближчим часом змінити свої навчальні заклади», оскільки ВНЗ мають рік, щоб створити нові статuti і нові структури вишів, які будуть відповідати

вимогам нового Закону. «Це, – на думку урядовця, – буде розбурхувати емоції, бо навчальні заклади отримують великі можливості прийняття рішень» [2]. Натомість, значна частина професорсько-викладацького складу висловлює цілком протилежну позицію, що відповідно до нових вимог законодавства відбувається централізація влади, як на рівні навчального закладу, так і на рівні всієї системи вищої освіти: забираються повноваження у факультетів та відділів і передаються керівництву освітнім закладом; ректор розглядається як «менеджер на контракті»; а для управління закладом поряд із ректором та сенатом створюється ще рада ВНЗ, до якої входять на лише представники навчального закладу, але й люди «з поза установи», а склад ради затверджується міністерством. Таким чином, якщо політичні сили проводять своїх людей в раду ВНЗ, то рішення можуть прийматися під впливом політичної, а не академічної доцільності.

Щоб перенести акцент із кількості опублікованих наукових праць на якість професійного доробку співробітників ВНЗ, реформа затверджує «список» видавництв, де мають публікуватися науковці, щоб це давало бали їм і їхнім навчальним закладам. Введення такого чіткого переліку професор Андрій Новак у своєму відкритому листі до голови правлячої партії «Право і Справедливість» Ярослава Качинського [3] (підписаному багатьма представниками польської науки і вищої освіти) розглядає як істотну загрозу гуманітарним і суспільствознавчим галузям знань. Здобутки гуманітаристики далеко не завжди призначені для вузького кола фахівців, а часто мають на меті дійти до широкої аудиторії та викликати обговорення і резонанс в суспільстві серед людей, що не читають журнали із затвердженого міністерством «списку».

Наявність міністерського переліку видавництв, на думку науковців, що підписали лист, обмежить академічну свободу і витіснить у маргінальну зону просвітницьку роль польської гуманітаристики і суспільствознавства. Реформа, замість того, щоб сприяти започаткуванню нових напрямків у науковій дискусії та відкритому обміну думками, підтримує переписування, наслідування, конформізм та пристосуванство, щоб відповідати вимогам уряду.

Є також нововведення, які розцінюються однозначно як позитивні зміни. До таких належить новий спосіб нарахування дотацій для держаних ВНЗ. До реформи навчальний заклад отримував державне фінансування на кожного студента. Тобто, чим більше студентів, тим більше дотаційних коштів отримував академічний осередок. В результаті, керівництво навчальних закладів було зацікавлене в кількості студентів більше, ніж у якості освіти. Це негативно впливало на рівень мотивації студентів до навчання. Серед студентства була поширена думка, що «все одно не відрахують». За новими правилами, визначається оптимальна кількість студентів на одного викладача (11-13 осіб). За таких умов навчальний заклад отримує максимальний рівень дотації. Якщо ж є відхилення у той чи інший бік, рівень фінансування скорочується. Оскільки ВНЗ, переважно, намагалися економити фонд заробітної плати, то цей показник був вищим, ніж затвердило міністерство. Таким чином введення даної законодавчої норми дозволило «оздоровити»

академічний клімат, подавши на відрахування багатьох студентів за низький рівень успішності.

Також можемо вказати положення нового Закону, які впроваджені хибно, і повинні бути змінені найближчим часом. Наприклад, такою нормою стала відмова визнавати студентами учасників річних підготовчих курсів для іноземців (так званого, «нульового» курсу). Якщо таким особам не дати статусу студента, то вони не зможуть отримати навчальну візу в польському консульстві і на законних підставах в'їхати на територію Польщі, де вони мають навчатися. Друга проблема відсутності статусу студента полягає у тому, що в країнах, де існує загальна військова повинність для чоловічого населення (наприклад, в Україні), хлопці, навчаючись на підготовчих курсах у Польщі, не матимуть законних підстав для отримання відстрочки від армії. Зрозуміло, що цю законодавчу норму потрібно скасувати. Але, оскільки, Закон готувався протягом двох років і ще не минуло року з його введення в дію, то прийняття змін до нього буде визнанням допущених помилок уряду у підготовці реформи. Тому, очікувати на зміни можна не раніше, ніж через рік, або й більше.

Таким чином, основні та найбільш аргументовані звинувачення на адресу «реформи Говіна» стосуються спроб правлячої партії «Право і Справедливість» централізувати владу та обмежити академічну свободу. Проте, сама необхідність реформування системи вищої освіти Польщі заперечень не викликає. І найбільш вірогідно, що найближчим часом будуть уже готуватися зміни до Закону «Про вищу освіту і науку».

## Література

1. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Dz.U. z 2018 r. poz. 1668. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668>
2. Duże zmiany na uczelniach od 1 października. Zobacz co czeka studentów i wykładowców po reformie Gowina [HARMONOGRAM]. Najwyższy czas. Przez AW – 29 września 2018. URL: <https://nczas.com/2018/09/29/duze-zmiany-na-uczelniach-od-1-pazdziernika-zobacz-co-czeka-studentow-i-wykladowcow-po-reformie-gowina-harmonogram/>
3. List otwarty do prezesa Jarosława Kaczyńskiego. Prof. Andrzej Nowak: Reforma Gowina marginalizuje społeczną rolę humanistyki. wPolityce.pl 22 grudnia 2018. URL: <https://wpolityce.pl/polityka/426761-list-prof-nowaka-do-jaroslaw-kaczynskiego>